

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR Ruotsala, Helena

TITLE Matkailua Pallastuntureilla

YEAR 2022

VERSION Publisher's PDF

CITATION Ruotsala, Helena. 2022. Matkailua Pallastuntureilla. Teoksessa Luonnostaan eläväinen : Kittilän historia, toimittanut Anna Nieminen, 234-235. Kittilä: Kittilän kunta.

HELENA RUOTSALA

MATKAILUA PALLASTUNTUREILLA

Pallastunturien ryhmä kohoaa Metsä-Lapin maisemassa satojen metrien korkeuteen. Maisemasta hyvin erottuvana Pallas on edustava esimerkki tunturimatkailun alkuvaiheesta Lapissa. Vaikka Pallas oli ilman liikenneyhteyksiä vielä pitkään 1900-luvun alussa, sinne tultiin jo silloin nauttimaan ulkoilumahdollisuuksista ja erityisesti tunturihihdosta. Talvilomailu oli muodikasta 1930-luvulla, mutta sitä saattoivat harrastaa vain varakkaimmat. Pallastunturien suosio monipuolisena retkeilyalueena on tunnettu myös kauan, sillä Suomen vanhin eli Pallas-Ounas-

tunturin kansallispuisto perustettiin jo vuonna 1938. Paljon myöhemmin eli vuonna 2005 siihen yhdistettiin laaja Ylläs-Aakenustunturin suojelualue, jolloin puiston nimeksi tuli Pallas-Yllästunturin kansallispuisto. Pallastunturit valittiin 1990-luvun alussa yhdeksi Suomen kansallismaisemaksi, ja näkymä yli Jerisjärven kohti Pallaksen tunturiryhmää on tuttu niin postimerkeistä kuin lukuisista valokuvista.

Pallastunturin matkailuhistoria kertoo Lapin matkailurakentamisen historiasta 1930-luvulta alkaen. Ensimmäiset hiihtoturistit saapuivat sinne kevättalvella 1933 ja seuraavana vuonna siellä alkoivat järjestetyt tunturihihtokurssit. Samana vuonna valmistui myös Pallakselle Vatikurun rinteeseen tunturihihtäjiä varten rakennettu SNLL:n eli Suomen naisten liikuntakasvatusliiton omistama maja. Myöhemmin Suomen Matkailijayhdistys majoitti turisteja myös Pallasjärven rannan metsänvartijan virkataloon ja Pallasjärven tilan pääraukennukseen, joka tuli näin matkailumajakäyttöön.

Samaan aikaan alkavan tunturimatkailun kanssa alkoi Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen toiminta, jolle kuului kansallispuiston hoito. Vuonna 1934 se viitoitti Pallas- ja Ounastuntureita pitkin kulkevan Pallaksen ja Hetan välisen retkeilyreitit. Myöhemmin reitille rakennettiin yöpymistä varten kämppejä.

Jo 1930-luvun loppupuolella Suomen Matkailijayhdistys aloitti hotellin rakentamisen Pallakselle puurajan yläpuolelle. Tämän valkoisen tiukan funktionalistisen hotellin suunnittelivat arkkitehdit

Väinö Vähäkallio ja Aulis Hämäläinen. Upea, valkoiseksi rappattu kivinen hotelli on muodostanut näyttävän kontrastin ympärille nouseville tunturin keroille. Myös sisätiloihin ja sisustukseen satsattiin. Siitä kertovat esimerkiksi Artekin kalusteet, Aino Aallon kankaat ja Paavo Tynellin valaisimet. Interiööriä on sanottu pelkistetyn tyylikkääksi ja lämminhenkiseksi.

Vuonna 1938 avattu hotelli rakennettiin etupäässä hiihtoturisteja varten. Hotelli oli suuri, sillä siinä oli tilaa yhteensä 150 matkailijalle: 17 yhden hengen huonetta, 27 kahden hengen huonetta ja kahdeksan yhteismajoitustilaa. Näiden lisäksi oli muun muassa kahdeksan kylpyhuonetta ja suihkua, kuivaustilat vaatteille sekä seurustelu- ja ruokailuhuoneet. Vain osassa huoneita oli oma kylpyhuone.

Hotelli oli osaksi omavarainen, sillä vajaan kymmenen kilometrin matka lähimmältä maantieltä hoidettiin lumen aikaan pororaidoilla. Porokuljetuksia hoitivat lähinnä Raat-

taman, Kutunivan ja Kerässiepin poromiehet. Hotellissa oli muun muassa oma sähkölaitos sekä lehmiä, kanoja ja por-saita. Jatkosodan aikana saksalaiset sotilaat lomailivat hotellissa ja Lapin sodan loppuvaiheissa hotelli räjäytettiin. Sitä todistivat pari läheisen paliskunnan poromiestä, joiden tehtävänä oli vahtia poroja tunturissa. Räjähätyksen jäljet siivottiin vasta 1980-luvulla lopullisesti, vaikka toki vieläkin on näkyvissä tiilenpaloja ja vähän rautaromua. Myöhemmin paikalle on tehty ympäristötäideiteoksia.

Lapin sota katkaisi myös hyvin alkaneen matkailubuumiin. Jälleenrakennusaika näkyy hyvin matkailurakentamisessa. Pallakselle, mutta nyt puurajan alapuolelle valmistui uusi hotelli vuonna 1948. Hotellin suunnitteli silloisen omistajansa Suomen Matkailijayhdistyksen arkkitehti Jouko Ylihannu. Hirsiseinäisenä ja uudessa paikassa se ei pistänyt samalla tavalla silmään kuin edellinen funkishotelli. Tässä hirsihotellissa on nähtävänä kansallisromantiikkaa ja viittauksia saamelaiskulttuuriin, joka on näkynyt erityisesti hotellin ja ravintolan sisustuksessa sekä muun muassa tarjoilijoiden asuissa. Hotellissa on tehty laajennus- ja muutostöitä vuosina 1979–1988, ja ne ovat muuttaneet hotellin sisustusta ja arkkitehtuuria. Vuonna 1966 Suomen Matkailijayhdistys muutti nimensä Suomen Matkailuliitoksi.

Pallaksen alueen matkailijoita on majoitettu myös lähiseudulla. Matkailijoiden kotimajoitusta on ollut monia vuosikymmeniä tarjolla erityisesti Raattamassa ja Kutunivassa. Lähiseudulle on noussut monia pienempiä majoitusyhtiöitä ja hotelleja, joista osa on sijainnut naapurikunnissa.

Pallaksen ja samalla koko Lapin ensimmäinen hiihto-hissi otettiin käyttöön talvella 1953. Vyökoukulla vaijeriin kiinnitettyjä hiihtäjiä hissi veti Pallaskeron rinteessä. Hissi siirrettiin myöhemmin Laukukeron pohjoisrinteeseen ja muutettiin ankkurihissiksi. Toinen hissi rakennettiin Laukukeron eteläpäähän 1980-luvulla. Sitä ennen laskettelijat vedettiin lumikissalla reilun kilometrin päässä Vatikurussa olevalle Laukukeron hissien ala-asemalle.

Hotellin viereen rakennettiin vuonna 1977 Metsäntutkimuslaitoksen, myöhemmin Metsähallituksen, hallinnoima luontokeskus, jossa jaetaan tietoa kansallispuistosta, ret-

keilymahdollisuuksista sekä puiston kasveista ja eläimistä. Rakennuksessa voi tutustua myös puistosta kertoviin näyttelyihin.

Pallaksen korkeimmalla huipulla, 809 metriä korkealla Tai-vaskerolla eli Himmelriikillä sijaitsee kivipaasi, jonka kertoo, että siellä sytytettiin olympiatuli vuonna 1952. Tämä Tai-vaskerolla sytytetty olympiatuli oli eräänlainen varsinaisen olympiatulen rinnakkaistuli, joka yhdistettiin varsinaiseen Ateenasta Tanskan ja Ruotsin kautta tuotuun olympiatuleen. Monet kittiläläiset osallistuivat tämän Pallaksen olympiatulen kuljettamiseen. Rinnakkaistuli oli tarkoitus sytyttää keskiyön auringosta peilin avulla, mutta pilvisen sään vuoksi sytyttämisessä apuna käytettiin nestekaasua.

Pallaksen sijainti keskellä kansallispuistoa on toistaiseksi estänyt suuria matkailuhankkeita. Suomen Matkailuliiton vuoden 2001 konkurssin jälkeen hotelli on kuulunut Lapland Hotels -ketjuun, joka on halunnut rakentaa paikalle uuden, suuremman hotellin. Vuonna 2010 eduskunta hyväksyi kansallispuistossa sijaitsevan hotellin laajentamisen. Kaavaa on valmisteltu Muoniossa, jonne Pallaksen alue siirrettiin Kittilän vastustuksesta huolimatta vuonna 2004. Muuttamisen yhdeksi syyksi sanottiin, että Kittilä ei kehittä Pallaksen aluetta. Paikallisten raattamalaisten lakiin perustuvat oikeudet poronhoitoon, kalastukseen ja metsästyksen Pallaksella ja Pallasjärvellä oli turvattu muutoksen yhteydessä. Vaikka Pallaksen alue siirrettiin Valtioneuvoston päätöksellä Muonion kuntaan, on Pallastunturin alue yhä tärkeä kittiläläisille myös henkisesti. Sen symboliarvoa kittiläläisille tämä siirto ei vähennä.

Lähteet:

Hautajärvi Harri 2014, Autiotuvista lomakaupunkeihin. Lapin matkailun arkkitehtuurihistoria. Aalto-yliopisto, Espoo.

Hautajärvi Harri 2018, Arktisia unelmia. [näyttely matkailurakentamisesta Arkkitehtuurimuseossa.]

Ruotsala Helena 2002, Muuttuvat palkiset. Elo, työ ja ympäristö Kittilän Kyrön paliskunnassa ja Kuolan Luujärven poronhoitokollektiiveissa vuosina 1935-1995. Kansatieteellinen Arkisto 49. Suomen Muinaismuistoyhdistys, Helsinki.

Sippola Anna-Liisa & Rauhala Juha-Pekka 1992, Acerbin keinosta Jerisjärven tielle. Pallas-Ounastunturin kansallispuiston historiaa. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 410. Metsäntutkimuslaitos, Rovaniemi.